

Död ved i Sātraskogens naturreservat

syfte, arbetssätt och avvägningar

Stockholms
stad

Syfte

Denna rapport har tagits fram av Skärholmens stadsdelsförvaltning inom Stockholms stad, under våren 2020. Syftet med rapporten är att ge en översikt av nuläget gällande mängden död ved i Sätmaskogens naturreservat. Rapporten fyller också en funktion för att kommunicera/beskriva förvaltningens pågående arbete, avvägningar och målsättningar kopplade till död ved. Rapporten ska kunna läsas av alla med intresse i Sätmaskogens naturreservat, samt naturreservatsförvaltning generellt. Tänkt läsare är stadsdelsnämnden och dess förvaltning, civilsamhälle och intresserad allmänhet. Rapporten kan också vara av intresse för annan offentlig förvaltning av skyddad natur. Rapporten avses utgöra bilaga till stadsdelsnämndens Detaljerat skötselprogram Sätmaskogen 2021-2025.

Bakgrund

Död ved har stor betydelse för att kontinuerligt förbättra förutsättningarna för den biologiska mångfalden i Stockholms stad. I Sätmaskogens naturreservat har stadsdelsförvaltningen sedan 2014 bedrivit ett aktivt arbete med att spara, skapa, flytta och tillföra död ved. Under 2018 och 2019 genomfördes en inventering av mängden död ved i Sätmaskogen. All stående och liggande död ved som okulärt bedömdes överstiga 0,3m³ mättes in med GPS, samt noterades som stående, liggande eller biodepå. Träd som bedömdes överstiga 0,6m³ volymberäknades i fält. Mängden död ved i naturreservatets olika naturtyper analyserades sedan i relation till de mål för död ved som anges i Naturvårdsverkets manual för uppföljning av skog i skyddade områden.

Projektledare:

Love Örsan, parkingenjör, Skärholmens stadsdelsförvaltning

Konsulter:

Anna-Sara Liman, Ekolog, Ekologigruppen
Anna Maria Larson, Landskapsarkitekt, Ekologigruppen
Per Collinder, Biolog och geovetare, Ekologigruppen

Foton där inget annat anges: Johan Pontén, Stockholms stad
Illustration på Taggbock, sidan 7, Ellinor Scharin, Ekologigruppen

**Stockholms
stad**

Skärholmens stadsdelsförvaltning

Sätraskogen – ett stadsnära naturreservat för alla

Med plats för många funktioner

Sätraskogen är ett stort, stadsnära naturreservat i Stockholm stad. Stadsnära naturreservat skiljer sig från annan skyddad natur i Sverige. I dessa områden samsas bevarandet och främjandet av växter och djur, med plats för friluftsliv och rekreation. Resultatet är en unik, skyddad, stadsnära miljö med plats för alla.

Sätraskogen spelar en viktig roll för bevarande av biologisk mångfald i staden. En förutsättning för många arter i skog och betesmark är död ved. Död ved utgör livsmiljö för en mängd vedlevande svampar, mossor och insekter. Dessa skapar i sin tur förutsättningar för ännu många fler arter i skogen.

Att den döda veden är viktig lyfts även i Sveriges miljömål och de styrdokument och skötselplaner som reglerar hur Sätraskogen och andra naturreservat ska förvaltas. Dessa riktlinjer ska följas vid förvaltningen av naturreservatet.

Död ved väcker känslor

Vi stockholmare kan glädja oss åt att ha vackra och varierade grönområden med stor biologisk mångfald och höga naturvärden jämfört hur skogar och öppna landskap oftast ser ut på landsbygden. Här har vi haft fler skyddade områden och ett mindre intensivt skogs- och lantbruk under lång tid.

Varje besök i Sätraskogen är en vinst för både besökaren och samhället, och varje besökares synpunkter behöver bemötas och tas om hand så att besökaren får en positiv upplevelse och kommer tillbaks för fler besök. Syftet med naturreservatet är att bevara och förstärka biologisk mångfald och öka besökarnas kunskap om, och förståelse för naturen men också att skapa attraktiva friluftsmiljöer.

Död ved väcker känslor hos naturreservatets besökare, både positiva och negativa. En del besökare har kanske upptäckt att den döda veden lockar till sig ovanliga fåglar och ser den därför som en tillgång. Andra besökare upplever att den döda veden ger ett skräpigt intryck och att den borde städas bort.

När ett träd faller

Död ved skapas kontinuerligt genom att träd dör ståendes eller nedfallna. Men i Sätmaskogen pågår även ett aktivt arbete med den döda veden, som ser olika ut i olika miljöer.

Sedan 2014 har död ved sparats, skapats på plats och tillförts i stora delar av Sätmaskogens naturreservat. I arbetet med död ved vägs naturvårdens behov mot önskemål kring rekreation och estetiska värden. Därför är delar av området mer parklikt och välstädat, utan större inslag av död ved, medan andra delar har fått en stor mängd ved för att i framtiden få ökade naturskogsqualiteter.

När ett träd faller i naturreservatet är målet att så långt som möjligt låta det ligga kvar som det fallit. Dessa träd är särskilt värdefulla, eftersom träd som åldrats och dött naturligt är ovanligt i dagens svenska skogar. Men om trädet fallit över en stig eller parkväg så behöver det flyttas.

I samband med andra naturvårdsåtgärder i skogen skapas död ved på plats. Stående död ved skapas genom att lämna högstubbar istället för att fälla hela träd. Liggande död ved skapas genom att fällda stammar lämnas. Toppar och grenar från åtgärderna samlas i högar, så kallade biodepåer.

Förvaltningen har även lagt ut flera hundra grövre stockar i Sätmaskogen, från träd som fällts på andra platser i Stockholmsområdet. Stockarna har lagts ut enligt principen "var sak har sin plats". Ek i ädellövs skogen, tall i hållmarksmiljöer, asp i aspmiljöer och så vidare. Detta för att så långt som möjligt efterlikna en naturlig tillförsel av död ved i skogen. Stockarna har placerats på jämna avstånd längs Sätmaskogens parkvägar och stigar för att ge ett tydligt gestaltat intryck.

Exempel på träd som har dött och fallit naturligt och börjat brytas ned. Foto: Ekologigruppen

Toppar och grenar från avverkningar samlas i högar, så kallade biodepåer. Foto: Love Örsan

Konstgjorda högstubbar börjar bli murkna på några år sen kan hackspettar och mesar göra bohål i dem. Högstubbarna står upp länge. Foto: Ekologigruppen

Flera däggdjur som exempelvis ekorre och mård är beroende av död ved eftersom de gärna bygger sina bon i håligheter, murkna stammar eller någon annans gamla bohål.

Död ved kan fungera som lekmiljö för barn. Foto: Love Örsan

Överblick död ved i Sätmaskogen

Under 2018 och 2019 genomfördes en inventering av mängden död ved i Sätmaskogen. All stående och liggande död ved som bedömdes överstiga 0,3 m³ mättes in med GPS, samt noterades som stående, liggande eller biodepå. De **gula** punkterna i kartan visar var i reservatet det finns stående död ved. De **gröna** punkterna visar på var det finns liggande död ved. Det är alltså både döda träd som fallit naturligt och döda träd som har transporterats hit. De **röda** stjärnorna visar platser för biodepåer, där toppar och grenar från naturvårdsåtgärder har lagts i högar.

1. Lyrar

Mälarhöjdsbadet

Bredäng

Bredäng camping

1. Lyrar. I Sätmaskogen finns många kultur- och parkmiljöer, som Lyrar, Skärholmens gård, och Tusculum. Dessa områden har ofta en historik av trädgård eller engelsk park, och mängden naturlig och skapad död ved är generellt mindre.

2. På bergen i Sätmaskogen växer hållmarksskogar. Hållmarksskogen är en gles oftast talldominerad skog, men i Sätmaskogen är det vanligt med ett varierande inslag av ek. Andelen levande och döda träd i en hållmarksskog är naturligt mindre än en frisk och näringsrik barr- eller blandskog.

3. Sätmasken platå. Längs flera parkvägar och stigar placerar vi ut liggande stockar på jämnt avstånd från varandra. Sätmasken platå är en av platserna där mönstren av liggande död ved längs parkvägarna syns tydligt.

4. För bara 60 år sedan var Sätmasken en öppen dalgång som sedan växt igen med unga aspar och almar. Flera av träden är idag döda till följd av bland annat almsjukan. Bäckravinen har utvecklats till en miljö med mycket död ved.

Sätmaskenbadet

Sätmasken

Skärholmens gård

Skärholmen

Hur mycket död ved finns i Sätmaskogen?

Totalt finns idag totalt omkring 1000 m³ död ved i Sätmaskogens naturreservat. Mer än hälften av volymen död ved i Sätmaskogen utgörs av liggande död ved – så kallade lågor (57%). Resten utgörs av stående död ved (44%), medan endast en mindre andel finns i så kallade biodepåer (7%).

I ekmiljöerna finns död ved motsvarande 9 kubikmeter per hektar (förkortas m³/ha), vilket är ett resultat av många års aktivt skapande och tillförsel av död ved. Störst koncentration av död ved i reservatet finns i lövskogen i Sätmaskåns bäckravin, 34m³/ha. Den döda veden i bäckravinen utgörs till stor del av unga träd som dött till följd av almsjukan.

I barr- och blandskogen finns motsvarande 5m³/ha och i hållmarkstallskogen 2m³/ha.

Målsättning –Hur mycket död ved behövs?

Frågan om hur mycket död ved som behövs för att förbättra förutsättningarna för biologisk mångfald i landskapet har ett enkelt svar: - ju mer desto bättre. I en naturskog, helt utan mänsklig påverkan, utgör mängden död ved ungefär en tredjedel av vedvolymen, vilket kan motsvara allt från 20m³/ha upp till 150m³/ha. Mängden död ved står i relation till mängden levande träd, vilket innebär att naturligt torrare och fattigare skog inte har lika stor mängd död ved som skog på friskare mer näringsrik mark.

Död ved ligger också kvar olika länge i olika miljöer, då det till exempel bryts ner snabbare i en fuktig sumpskog än i en torr hållmarkstallskog. I kulturpåverkade marker som betespräglade ekmiljöer, är död ved också ett viktigt inslag, men i en mindre omfattning, då beteshävden innebär en kontinuerlig störning som håller nere den totala vedvolymen. Samma sak gäller trädgårds- och parkmiljöer, där mer intensiv skötsel skapat halvöppna trädskötsel dominerande miljöer med skötsel som efterliknar ängsslåtter eller bete.

Tabellen här bredvid ställer mängden död ved i Sätmaskogen mot uppskattade mängder i motsvarande naturskogsmiljöer. Undantaget är ekmiljöer, som är beroende av någon form av hävd för att upprätthålla sin trädslagssammansättning, och därför inte kan betraktas som naturskog.

	Antal stammar/ hektar	Volym död ved (m ³ /hektar)	
	Nuläge	Nuläge	Som naturskog
Ekmiljöer	17	9	>10
Hållmarkstallskog	4	2	>10
Barr- och blandskog	13	5	>20
Lövskog i bäckravin	138	34	>20

Fortsatt hög ambitionsnivå, med väl gjorda avvägningar

För att skapa goda förutsättningar för biologisk mångfald behöver det pågående arbetet med död ved fortsätta kontinuerligt även framöver. Men samtidigt som den biologiska mångfalden gynnas av stora mängder död ved så behöver ett tätortsnära, välbesökt naturreservat som Sätmaskogen skötas så att det är attraktivt och tillgängligt för så många besökare som möjligt.

De tätortsnära naturreservatens betydelse för rekreation och folkhälsa är stor, och att långsiktigt upprätthålla och utveckla dessa rekreativa värden är en nyckelfråga för såväl folkhälsa som naturskydd. Ambitionsnivån i förvaltningen av död ved inom Sätmaskogen behöver vara fortsatt hög, med väl gjorda avvägningar mellan naturvård och rekreation.

Referenser:

Ekologigruppen. 1998. Sätra naturvärdesbedömning.

Naturvårdsverket. 2005. Död ved i levande skogar. Hur mycket finns och hur kan målet nås? Rapport 5413.

Naturvårdsverket. 2012. Manual för uppföljning av skog i skyddade områden.

Naturvårdsverket. 2014. Naturanaturtypskartan skyddade områden.

Naturvårdsverket. Sveriges miljömål. www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/

Stockholm stad. 2006. Skötselplan Sätmaskogens naturreservat